

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
КАФЕДРА СТРІЛЬБИ ТА ТЕХНІЧНИХ ВИДІВ СПОРТУ
ФЕДЕРАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО ХОРТИНГУ УКРАЇНИ**

**НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЖУРНАЛ
ВІЙСЬКОВИЙ ХОРТИНГ УКРАЇНИ
Випуск 2**

**ФЕДЕРАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО
ХОРТИНГУ УКРАЇНИ**

ЛЬВІВ – 2023 р.

УДК 796.817.01-057.36(477)
ББК 67.9(4Укр)301.143.1я431
Є80

Схвалено до друку Науково-методичною колегією
Федерації військового хортингу України
(протокол від 14.07.2023 р. № 2).

Науковий консультант

ПРИСТУПА Євген Никодимович – ректор Львівського державного університету імені Івана Боберського, доктор педагогічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, академік «Української академії наук».

Головний редактор

ШИЛО Олексій Миколайович – президент Міжнародної федерації військового хортингу та Федерації військового хортингу України, засновник науково-популярного журналу «Військовий хортинг України», майстер спорту України з хортингу, суддя міжнародної категорії.

Директор журналу

МЕЛЬНИК Наталія Миколаївна – кандидат психологічних наук, військовий психолог, офіцер Збройних Сил України, директор науково-популярного журналу «Військовий хортинг України».

Редакційна колегія

Голова редакційної колегії:

ВИНОГРАДСЬКИЙ Богдан Анатолійович – доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри стрільби та технічних видів спорту факультету фізичної культури і спорту Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, майстер спорту СРСР зі стрільби з лука, Відмінник освіти України, голова науково-методичної колегії Федерації військового хортингу України.

Члени редакційної колегії:

Оржеховська В. М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри ЮНЕСКО превентивної освіти і соціальної політики Міністерства закордонних справ України, завідувач лабораторії превентивного виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

Федорченко Т. Є. – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;

Болтівець С. І. – доктор психологічних наук, професор, завідувач відділу розвитку молодіжної політики Державного інституту сімейної та молодіжної політики України;

Є80 Військовий хортинг України : науково-популярний журнал. – Львів, 2023. – Вип. 2. – 900 с.

ISBN 978-966-437-568-6.

Журнал містить результати наукових досліджень, роботи учасників науково-практичних конференцій, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання фізичної культури і спорту. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців фізичного виховання. Видання містить статті, присвячені актуальним питанням сучасної спортивної науки. Дані матеріали підтримують принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу. До видання включено роботи з проблем сучасної теорії і практики освіти, навчання та виховання. Авторами наукових праць розміщуються результати науково-дослідної діяльності в галузі педагогіки співробітництва, нових педагогічних технологій соціалізації та самореалізації особистості у військовій справі. У виданні здійснюється популяризація та висвітлення сучасних психологічних досліджень, можливостей і шляхів втілення їх у практику. Друкуються статті, написані на базі проведених авторами емпіричних і теоретичних досліджень. Розглядаються проблеми особистості, когнітивної сфери, питання екологічної, педагогічної, політичної, соціальної, медичної психології, особливості поведінки.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

УДК 796.817.01-057.36(477)
ББК 67.9(4Укр)301.143.1я431

ISBN 978-966-437-568-6

© Видавець: Львів, 2023

ВПЛИВ ОСОБИСТИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ОБДАРУВАНЬ ІНСТРУКТОРА З ВІЙСЬКОВОГО ХОРТИНГУ НА ЯКІСТЬ НАВЧАННЯ УЧНІВ

ДАНЧЕНКО Сергій Михайлович
ЄРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович

***Анотація.** У даній науковій статті охарактеризовано функції та особистісні здібності тренера-викладача з військового хортингу, проаналізовано виховний ідеал як орієнтир педагога з військового хортингу, методика виховання спортсменів із застосуванням засобів сучасного національного виду спорту військового хортингу та підходи до визначення сутності, змісту і завдань професійної діяльності тренера-викладача. Розглянуто напрями виховання і вдосконалення фізичних і морально-етичних якостей спортсменів військового хортингу різного віку. Наголошується на тому, що виховний ідеал набуває важливої ролі особливо в учнівському та студентському середовищі, адже, по-перше, відбувається не лише освоєння нової соціальної позиції, виробляються основи соціальної, громадянської поведінки, характер суспільної та творчої діяльності, але й виховання самого себе, а, по-друге, значний відсоток сьогоденних учнів і студентів – це майбутні громадяни патріотичного складу характеру. Зазначено, що тренер з військового хортингу повинен володіти важливими професійними якостями, що дозволяють генерувати плідні педагогічні ідеї і забезпечує позитивні педагогічні результати. Серед цих якостей можна виділити високий рівень професійно-етичної, комунікативної, рефлексивної культури; здатність до формування і розвитку особистісних креативних якостей; знання формування та функціонування психічних процесів, станів і властивостей особистості, процесів навчання і виховання знань інших людей і самопізнання, творчого вдосконалення людини; основ здоров'я, здорового способу життя; володіння знаннями основ проектування і моделювання здоров'язберігальних технологій у тренувальних і навчальних програмах та заходах; вміння прогнозувати результати власної діяльності, а також здатність до вироблення індивідуального стилю педагогічної діяльності.*

***Ключові слова:** значення особистого прикладу, особистісні здібності тренера-викладача, військовий хортинг, орієнтир педагога, тренерська діяльність, функції тренера з військового хортингу.*

Актуальність наукового дослідження. Безумовно, актуальність аналізу даної теми зумовлена потребою переосмислення методологічних засад педагогіки з огляду на нові тенденції в освітньому просторі світу в цілому, та України зокрема. Виховний ідеал ніколи не втрачав свого значення, а особливо останнім часом, що пов'язано зі зростанням інтересу до самоактуалізації особистості майбутнього тренера з військового хортингу.

Педагогічні цінності тренера з військового хортингу. Тренера зображували по-різному. Його представляли то як людину догматичну й грубувату, що прагне виховати такі ж якості в спортсменів, що перебувають під його початком, то як невдачу зі свистком на шиї, від якого пішла дружина [1–11; 18–31]. У деяких випадках – це був портрет мужнього лицаря із сильною волею й високими моральними принципами, готового захищати своїх юних вихованців від оман, підготувати до життя, сформувати в них позитивні риси характеру й виховати стійкість і мужність.

Виховний ідеал як орієнтир педагога з військового хортингу. Виховний ідеал, починаючи ще з часів зародження педагогіки, мав на меті виховати саме ті якості, які були необхідні тому чи іншому суспільству.

Наприклад, для Давньої Греції, зокрема Спарти, головним завданням було виховати в молодого покоління мужність та честь, для Середньовіччя – виховати людину, яка буде богобоязлива, для епохи Відродження – виховати людину високої моралі.

Традиційними виховними ідеалами українського народу незалежно від епохи завжди були боротьба за свободу, лицарська мужність, краса почуттів, ввічливість, гостинність, охайність, довірливість. На моральні якості українського народу впливала значною мірою західна і східна культури. Тому в основі їх лежить висока духовність, прагнення до гармонії з природою, християнські чесноти. У душі українського народу поєднується доброта, лагідність, високий рівень естетичного світосприйняття, терпимість, хоробрість і патріотизм [12].

Виклад основного матеріалу. Виховний ідеал – це продукт творчості нації. Він відбивається у звичаях народу, його піснях, усній народній творчості й у творах письменників. Він формується століттями й за традицією переходить від старшого покоління до молодшого. Не відкидаючи існуючі педагогічні догми минулого, кожна епоха, як свідчить історія, вносила й продовжує вносити свої корективи у важливі питання: як виховувати зараз та чому?

На нашу думку, сучасний виховний ідеал – це синтез найвищих професійних якостей, які тісно переплітаються з прагненням самої людини творити себе, не зупинятися на досягнутому, але при цьому першочергове значення надається морально-етичним та людським якостям.

Однією з характеристик сучасного українського виховного ідеалу викладача з військового хортингу, як орієнтиру самовиховного процесу, є формування громадянина України, що втілено в образі людини, яка створює державу. Він передбачає втілення в собі багатство відроджених вітчизняних культурно-історичних, народознавчих, народно-педагогічних традицій та орієнтації на загальнолюдські ідеали.

Самовиховання – систематична діяльність людини, спрямована на вироблення або вдосконалення моральних, фізичних, естетичних якостей, звичок поведінки відповідно до певних соціально обумовлених ідеалів.

Пріоритетним чинником для розвитку самоактуалізації є створення умов для всебічного гармонійного розвитку кожного спортсмена, незалежно від його спеціальності, національності, релігійних вподобань. Не варто також забувати й про виховання особистості, яка зможе брати на себе зобов'язання перед колективом та державою.

І тут важливо сказати про те, що молода людина повинна навчитися здобувати знання протягом усього життя.

Виховний ідеал набуває важливої ролі особливо в учнівському та студентському середовищі, адже, по-перше, відбувається не лише освоєння нової соціальної позиції, виробляються основи соціальної, громадянської поведінки, характер суспільної та творчої діяльності, але й виховання самого себе, а, по-друге, значний відсоток сьогоденних учнів і студентів – це майбутні громадяни патріотичного складу характеру.

Федерації військового хортингу України як соціальному суб'єкту – носію педагогічної культури належить, беззаперечно, провідна роль у реалізації духовно-морального розвитку й виховання спортсменів [13–17]. Життя спортсмена військового хортингу організується викладацьким колективом федерації при активній участі інших суб'єктів розвитку й виховання (установ, культури й спорту, традиційних релігійних і громадських організацій). З цієї точки зору, майбутні чемпіони повинні мати психологічні характеристики, що надалі забезпечать успішність у спорті, обраній професії, а також досконале володіння професійними знаннями.

Разом з цим, значний вплив на формування виховного ідеалу відіграють нові умови життєдіяльності тренера з військового хортингу, його внутрішні й духовні орієнтири. Сучасний спортсмен знаходиться у великому інформаційному просторі, який не має чітких кордонів. На нього впливають різні потоки інформації (не завжди позитивні), які спортсмен споживає через Інтернет, телебачення, комп'ютерні ігри.

Виховний ідеал приховує в собі й інші, незначні, на перший погляд, деталі, зокрема, імідж того, хто навчає та хто в майбутньому цей образ змоделює.

Отже, зміст самовиховання завжди залежить від суспільно-історичних умов, у яких живе й розвивається спортсмен, його вимог до самого себе й морально-етичних якостей, які він прагне сформувати, визначається умовами життя, обумовлений ідейними основами, ідеалами самоактуалізації, а також засобами їх досягнення.

Федерацією військового хортингу України наприкінці 2020 року була спроба вивчити особистість ідеального тренера з військового хортингу, що працює в Україні. За допомогою 16 PF тесту випробуваним пропонувалося побудувати профіль особистості тренера, який володів би самими бажаними для них особистісними рисами.

Коли результати опитування спортсменів і тренерів зрівняли між собою, то вони виявилися дуже схожими за такими рисами особистості, як товариськість, емоційна стійкість, а також домінування, реалістичність, непевність, напруженість, уява тощо.

Таким чином, оцінки особистості ідеального тренера у спортсменів і у тренерів збіглися.

Риси ефективного тренера з військового хортингу:

відкритість;

товариськість;

емоційна стійкість;

здатність управляти спортсменом і контролювати змагальну ситуацію;

високий інтелект;

розвинене почуття реальності;

практичність;

впевненість у собі;

схильність до новаторства;

заповзятливість;

самостійність;

відповідальність;

людина, на яку можна покластися у складних змагальних ситуаціях і яка може організувати й контролювати діяльність спортсменів.

Однак, виявилися цікаві розходження при порівнянні дійсних особистісних профілів висококваліфікованих тренерів з військового хортингу з ідеальними профілями, побудованими за їхніми власними уявленнями і уявленнями їхніх вихованців. Збіги між реальними й побудованими профілями були незначними.

Стало очевидним, що самооцінки тренерів й їхнє уявлення про ідеального тренера розрізнялися досить істотно [32–47]. Тільки за двома факторами – домінування й готовність прийняти нове – не було виявлено достовірних розходжень. За іншими якостями між ідеальною роллю, що тренери, по їхньому власному уявленню, повинні практично демонструвати прийоми військового хортингу, досконало володіти технікою, і дійсними особистісними особливостями були виявлені істотні розходження.

В іншому дослідженні виявилось, що така ж тенденція була властива й спортсменам усіх вікових груп. Отже, бажане розходиться з дійсністю. Хоча тренери й спортсмени знають, що в житті тренери за своїми емоційними й інтелектуальними якостями не є зразками, все-таки й ті й інші пред'являють до них високі вимоги.

Продовжуючи своє дослідження, фахівці Федерації військового хортингу України задалися метою з'ясувати, яку роль грають певні й унікальні риси особистості або їхня сукупність.

За допомогою тесту Кеттелла були обстежені дві групи тренерів з військового хортингу – «успішних» та «неуспішних». Розходжень у їхніх особистісних особливостях виявити не вдалося.

Однак, оскільки тестування проводилося під час чемпіонату України з військового хортингу 2021 року, то було визнано, що визначення цих двох категорій – «успішних» та «неуспішних» – не було досить обґрунтованим. Неуспішний тренер з військового хортингу в одному питанні міг значно переважати багатьох тренерів в іншому.

Існує певне сполучення особистісних якостей, які характерні для багатьох успішно працюючих тренерів. Професійні тренери мають твердий характер, досить стійкі до стресу, пов'язаному зі спілкуванням з журналістами, уболівальниками, а також до реакцій на їхню роботу з спортсменами.

Для тренерів, що працюють із національними збірними командами, характерні емоційна зрілість, незалежність, а також твердість і реалістичність поглядів. Вони не схильні до заклопотаності і вміють володіти собою [48–62]. Крім того, виявилось також, що тренери як представники певної групи мають високі показники за шкалою авторитарності.

Аналізуючи сказане, потрібно підкреслити, що уявлення про ідеального тренера з військового хортингу існують як у спортсменів, так й у тренерів. Однак, успіх тренерської роботи у значній мірі залежить від того, як будує він свої відносини зі спортсменами і як підносить свої знання. Здатність тренера виконувати роль, якої очікують від нього спортсмени, у сполученні з його професійними знаннями, може, очевидно, компенсувати деякі його недоліки.

Авторитарність тренера з військового хортингу. Спостережувані авторитарні тенденції у тренерів з військового хортингу були підтверджені даними досить поверхневих і несистематичних досліджень. Але дані наявних досліджень підтверджують авторитарність тренерів з військового хортингу у порівнянні із представниками інших професій. Існує кілька причин, що дають пояснення тому, що більшість тренерів авторитарні у своїй діяльності.

1. Особливість сприйняття тренером своєї ролі заснована на авторитеті й поведінці, що відбиває авторитарність.

2. Висока потреба управляти діями інших була причиною того, що вони вибрали спортивну діяльність для задоволення цієї потреби.

3. Лідерство й керівництво у стресових ситуаціях, характерні для спортивної діяльності, вимагають, очевидно, досить твердого контролю за поведінкою спортсменів як у командних, так і в індивідуальних розділах змагань.

4. Деякі спортсмени, які звикли підкорятися авторитету, очікують від тренера домінуючого поводження. Тому тренери нерідко поводяться саме так, щоб задовольнити потреби спортсменів.

Можна відзначити наступні переваги домінуючої поведінки тренера:

1. Невпевнений у собі спортсмен буде почувати себе впевненіше й спокійніше у стресових ситуаціях.

2. Агресивність, викликана авторитарністю, спрямована не на тренера, а на боротьбу із суперниками або сприяє більше активним діям спортсмена (наприклад, швидше проводить технічні дії військового хортингу, кидки і ударну техніку).

3. Авторитарне поводження тренера з спортсменами може дійсно відповідати потребам спортсмена, і в цьому випадку він виступить на змаганнях краще звичайного.

Однак, серед тренерів, що домоглися успіху, зустрічаються й демократичні за стилем поведінки. Вони домагаються успіху з наступних причин.

1. Менш авторитарний тренер більше доступний спортсменам. Його спортсмени вільно почувають себе з ним й охоче спілкуються. Тому тренер зможе краще знати про їхні побоювання, проблеми й можливі розчарування й тим самим запобігти розколу в збірній команді з військового хортингу.

2. Спортсмени мають можливість проявляти ініціативу й самостійність, досягти певної незалежності у стресових ситуаціях.

3. Якщо тренерові вдається передати частину відповідальності за прийняті рішення спортсменам, і вони починають відчувати свій авторитет, то це сприяє формуванню в них більш емоційно зрілої поведінки.

4. Спортсмени, дії яких надмірно не обмежує авторитарний тренер, можуть приймати більше гнучкі тактовні рішення.

5. Більше гнучкий тренер, на відміну від авторитарного, не прийме авторитарних претензій і заяв з боку інших.

6. Авторитарного тренера відрізняє більша нетерплячість і фанатизм. Більше гнучкий тренер готовий прийняти інших людей такими, які вони насправді, оцінити їх позитивні й негативні сторони, поважати свою й чужу думку.

Психологи Федерації військового хортингу України, що займаються проблемами керування в області викладання, запропонували кілька методів сполучення авторитарного й демократичного поводження з боку керівника. Вони рекомендують більше гнучкий підхід у ситуаціях, що вимагають взаємодії групи й лідера.

Викладач з військового хортингу повинен починати з авторитарного підходу – «роби, як тобі говорять». Коли учні освоють і приймуть цю модель, відповідальність за прийняття деяких рішень може бути покладена на них.

Необхідно надати право учням вирішувати питання, пов'язані із завданням, – коли почати тренування, скільки часу тренуватися, на яких снарядах тощо. В цьому випадку спортсмени більше активні на заняттях, ніж коли ці вказівки даються вчителем [63–77]. Якщо вихованці успішно справляються із цим, то для оцінки виконаної справи можна залучати самих учнів.

Для цього пропонується розбити учнів на пари, а потім розподілити за групами для того, щоб вони могли бачити один одного й оцінювати якість виконання вправ.

Далі слід дозволити учням самим становити індивідуальний план тренувань з урахуванням їх можливостей. Таким чином, учневі можна запропонувати скласти програму для розвитку сили й витривалості.

І, нарешті, необхідно підвести спортсмена до етапу, що називається «керованим самопізнанням», – метод Сократа, при якому учень шляхом відповіді на питання відкриває для себе принципи й основи, що сприяють удосконалюванню майстерності.

Порівняльні дослідження авторитарного й демократичного підходу у фізичному вихованні спортсменів показують, що хоча у першому випадку навички будуть освоюватися швидше, однак при більш активній участі спортсмена в педагогічному процесі, він краще буде розуміти, чому застосовується та або інша тактика, і дії його будуть більше гнучкими.

Функції та особистісні здібності тренера з військового хортингу. Особливі професійні і громадські функції тренера з військового хортингу, необхідність бути завжди на виду самих неупереджених суддів – своїх вихованців, зацікавлених батьків, широкої громадськості, пред'являють підвищені вимоги до особистості тренера, його морального вигляду. Педагогічні цінності тренера з військового хортингу – це імперативна система професійних якостей, що визначають успішність педагогічної діяльності в системі військового хортингу.

Перш за все, слід мати на увазі, що практична педагогічна діяльність лише наполовину побудована на раціональній технології [78–91]. Інша половина її – мистецтво. Тому перша вимога до професійного тренера з військового хортингу – наявність педагогічних здібностей. При такому підході ми відразу ж змушені ставити питання – чи існують спеціальні педагогічні здібності? Видатні знавці педагогічної праці відповідають на нього ствердно.

Питання про педагогічні здібності знаходиться у стадії інтенсивної розробки. Педагогічні здібності – якість особистості, інтегрування виражається у схильності до роботи з дітьми, любові до дітей, отриманні задоволення від спілкування з ними.

Часто педагогічні здібності звужуються до вміння виконувати конкретні дії – красиво проводити прийоми, демонструвати техніку військового хортингу, говорити, співати, малювати, організовувати дітей тощо.

Виділено головні групи здібностей.

1. Організаторські. Виявляються в умінні тренера згуртувати спортсменів, зайняти їх, розділити обов'язки, спланувати роботу, підвести підсумки зробленого тощо.

2. Дидактичні. Конкретні вміння підібрати і підготувати навчальний матеріал, наочність, обладнання, доступно, ясно, виразно, переконливо і послідовно викласти навчальний матеріал, стимулювати розвиток пізнавальних інтересів і духовних потреб, підвищувати навчально-пізнавальну активність тощо.

3. Перцептивні, які проявляються в умінні проникати в духовний світ спортсменів, об'єктивно оцінювати їх емоційний стан, виявляти особливості психіки.

4. Комунікативні здібності виявляються в умінні тренера з військового хортингу встановлювати педагогічно доцільні відносини з учнями, їх батьками, колегами, керівниками навчального закладу.

5. Сугестивні здібності полягають в емоційно-вольовому впливі на спортсменів.

6. Дослідницькі здібності, які проявляються в умінні пізнати і об'єктивно оцінити педагогічні ситуації і процеси.

7. Науково-пізнавальні, які зводяться до здатності засвоєння наукових знань у галузі військового хортингу.

Чи всі можливості однаково важливі в практичній діяльності тренера? Виявляється, ні. Наукові дослідження останніх років виявили «провідні» та «допоміжні» здібності. До провідних, за результатами численних опитувань тренерів з військового хортингу з різних областей України, відносяться: педагогічна пильність (спостережливість), дидактичні, організаторські, експресивні, інші можуть бути віднесені до розряду супутніх, допоміжних.

Педагогічні здібності (талант, покликання, задатки) ми повинні прийняти важливою передумовою успішного оволодіння педагогічною професією, але аж ніяк не вирішальною професійною якістю. Скільки кандидатів у тренери з військового хортингу, маючи блискучі задатки, так і не відбулися як педагоги, і скільки спочатку малоздібних зміцніли, піднеслися до вершин педагогічної майстерності.

Педагог – це завжди великий трудівник. Тому важливими професійними якостями тренера з військового хортингу, які виступають в якості педагогічних цінностей, ми визначаємо: працелюбність, працездатність, дисциплінованість, відповідальність, вміння поставити мету, обрати шляхи її досягнення, організованість, наполегливість, систематичне і планомірне підвищення свого професійного рівня, прагнення постійно підвищувати якість своєї праці тощо.

Через ці вимоги тренер з військового хортингу реалізується як працівник, що виконує свої обов'язки у системі виробничих відносин [92–99]. На наших очах відбувається

помітна трансформація навчальних закладів у виробничі установи, що надають освітні послуги населенню, де діють плани, контракти, трапляються страйки, розвивається конкуренція – неминучий супутник ринкових відносин. У цих умовах особливої важливості набувають загальнолюдські якості педагога, які стають професійно значущими передумовами створення сприятливих відносин у навчально-виховному процесі.

В ряду цих якостей: людяність, доброта, терплячість, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, обов'язковість, об'єктивність, щедрість, повага до людей, висока моральність, оптимізм, емоційна врівноваженість, потреба до спілкування, інтерес до життя спортсменів, доброзичливість, самокритичність, дружелюбність, стриманість, гідність, патріотизм, релігійність, принциповість, чуйність, емоційна культура і багато інших.

Обов'язкова для тренера з військового хортингу якість – гуманізм, тобто ставлення до зростаючої людини як найвищої цінності на землі, вираз цього відношення в конкретних справах і вчинках. Гуманні відносини складаються з інтересу до особистості спортсмена, зі співчуття учневі, допомоги йому, поваги до його думки, стану особливостей розвитку, з високої вимогливості до його навчальної діяльності і заклопотаності розвитком його особистості.

Учні бачать ці прояви і слідуєть їм спочатку несвідомо, поступово набуваючи досвіду гуманного ставлення до людей.

Тренер з військового хортингу – це завжди активна, творча особистість. Він виступає організатором у повсякденному житті спортсменів. Будити інтереси, вести учнів за собою може тільки людина з розвиненою волею, де особистої активності відводиться вирішальне місце. Педагогічне керівництво таким складним організмом, як клуб військового хортингу, дитячий колектив, зобов'язує тренера бути винахідливим, кмітливим, наполегливим, завжди готовим до самостійного вирішення будь-яких ситуацій.

Педагог з військового хортингу – зразок для наслідування, спонукає учнів слідувати за ним, рівнятися на найближчий і доступний для наслідування зразок.

Професійно необхідними якостями тренера з військового хортингу є витримка і самовладання. Професіонал завжди, навіть при найнесподіваніших обставинах (а їх буває чимало), зобов'язаний зберегти за собою провідне положення в навчально-виховному процесі. Ніяких зривів, розгубленості і безпорадності вихователя учні не повинні відчувати і бачити.

Тренер з військового хортингу без гальм – зіпсована, некерована машина. Потрібно це пам'ятати постійно, контролювати свої дії і поведінку, не опускаючись до образ на учнів, не нервуватися через дрібниці.

Душевна чуйність у характері тренера з військового хортингу – своєрідний барометр, що дозволяє йому відчувати стан учнів, їх настрої, вчасно приходити на допомогу тим, хто її найбільше потребує. Природний стан педагога з військового хортингу – професійне занепокоєння за сьогодення і майбутнє своїх вихованців. Такий тренер усвідомлює свою особисту відповідальність за долі підростаючого покоління.

Невід'ємна професійна якість тренера з військового хортингу – справедливість. За родом своєї діяльності педагог змушений систематично оцінювати знання, вміння, вчинки учнів. Тому важливо, щоб його оціночні судження відповідали рівню розвитку спортсменів. За ним учні судять про об'єктивність тренера. Ніщо так не зміцнює морального авторитету педагога, як його вміння бути об'єктивним. Упередженість, суб'єктивізм тренера дуже шкодять справі виховання.

Сприймаючи спортсменів крізь призму власних оцінок, необ'єктивний педагог стає полоненим схем і установок. До загострення відносин, конфлікту, невихованості, зламаної долі – дуже близько.

Тренер з військового хортингу зобов'язаний бути вимогливим. Це найважливіша умова його успішної роботи. Високі вимоги вчитель з військового хортингу спочатку пред'являє до себе, тому що не можна вимагати від інших того, чим не володієш сам. Педагогічна вимогливість повинна бути розумною. Майстри виховання враховують можливості особистості, що розвивається.

Нейтралізувати сильну напругу, що буває присутньою в педагогічному процесі системи військового хортингу, допомагає тренеру почуття гумору. Недарма кажуть: веселий педагог навчає краще похмурого. У його арсеналі жарт, примовка, прислів'я, вдалий афоризм, дружня хохма, посмішка – все, що дозволяє створити в групі позитивний емоційний фон, змушує спортсменів дивитися на себе і на ситуацію з комічної сторони.

Окремо слід сказати про професійний такт педагога з військового хортингу як особливого роду вміння будувати свої відносини з спортсменами.

Педагогічний такт – це дотримання почуття міри у спілкуванні з учнями. Такт – це концентроване вираження розуму, почуття загальної культури тренера. Серцевиною педагогічного такту виступає повага до особистості вихованця. Розуміння виховуваних застерігає тренера з військового хортингу від нетактовних вчинків, підказуючи йому вибір оптимальних засобів впливу у конкретній ситуації.

Чим ближче до нашого часу, тим вище вимоги суспільства до тренера. У системі військового хортингу на перше місце висувається виховний аспект діяльності тренера. Яким би очищеним від виховання не було тренування і навчання, воно є перш за все моральним формуванням людської особистості.

Не може і не повинно бути тренування та навчання, непричетним до виховання. Тренер з військового хортингу виховує не тільки ідеями, закладеними у знаннях, але і тим, як він їх несе в групу спортсменів. У навчанні військового хортингу взаємодіють не тільки уми. Душа вчителя військового хортингу стикається з душею учня.

Особистісні якості в тренерській професії невіддільні від професійних. До останніх зазвичай зараховуються придбані в процесі професійної підготовки, пов'язані з отриманням спеціальних знань, умінь, способів мислення, методів діяльності.

Серед них: володіння військовим хортингом як предметом викладання, методикою викладання предмета, психологічна підготовка, загальна ерудиція, широкий культурний кругозір, педагогічна майстерність, володіння технологіями педагогічної праці, організаторські вміння і навички, педагогічний такт, педагогічна техніка, володіння технологіями спілкування, ораторське мистецтво та інші якості.

Наукова захопленість – обов'язкова тренерська якість. Сама по собі вона не може бути і не має безпосереднього значення, але без неї неможливий процес морального виховання. Науковий інтерес допомагає вчителю з військового хортингу формувати повагу до свого предмету, не втрачати наукової культури, бачити самому і вчити бачити учнів зв'язок своєї науки з загальними процесами людського розвитку.

Любов до своєї професійної праці – якість, без якої не може бути тренера з військового хортингу. Складові цієї якості – сумлінність і самовідданість, радість при досягненні спортивних і виховних результатів, постійно зростаюча вимогливість до себе, до своєї педагогічної кваліфікації.

Особистість сучасного тренера з військового хортингу багато в чому визначається його ерудицією, високим рівнем культури. Той, хто хоче вільно орієнтуватися у сучасному світі, повинен багато знати. Ерудований педагог повинен бути і носієм високої особистої культури. Хочемо ми цього чи ні, але вчитель з військового хортингу завжди являє собою наочний зразок учням. Цей зразок має бути своєрідним еталоном того, як прийнято і як слід себе поводити серед людей.

Методика створення тренером виховувальних ситуацій

Виховувальні ситуації – спеціально організовані педагогічні умови для формування у спортсменів мотивів позитивної поведінки чи подолання недоліків.

Ситуація стає виховувальною тоді, коли набуває виховного спрямування. Чим привабливіша, складніша, проблемніша вона для учня, тим більше зусиль він затратить на її аналіз, тим кращим буде результат. Виховувальні ситуації сприяють формуванню у спортсменів здатності уявляти себе на місці іншої людини, приймати найбільш доцільні рішення, узгоджувати з ними власні дії.

Вияв доброти, уважності і піклування. Їх використання особливо важливе в індивідуальній виховній роботі. Доброта, увага і піклування, допомога дорослих, товаришів породжує у спортсмена почуття вдячності, створює атмосферу взаємної поваги і довіри. Нерідко у деяких учнів бувають складні взаємини з батьками, вони не відчувають родинного тепла, піклування про себе.

Якщо педагог зуміє роз'яснити таким батькам і вони змінять ставлення до дітей, це позитивно позначиться на їх самопочутті, а також на поведінці в усіх сферах життєдіяльності.

Вияв уміння. Кожна дитина, маючи певні нахили, уподобання, інколи звертається до тренера з військового хортингу за консультацією з питань, які їй найбільш цікавлять, чи просто шукає цікавого співрозмовника. І якщо тренер виявить свою компетентність, умілість у галузі, до якої небайдужий спортсмен, це викличе у нього захоплення, підвищить авторитет педагога.

Активізація прихованих почуттів. Кожна дитина, будучи небайдужою до свого положення в колективі, ставлення до себе дорослих і ровесників, переживає це по-своєму, нерідко приховуючи свої думки і почуття.

Спостереження за поведінкою спортсменів, спілкування з ними, їх батьками допомагають з'ясувати, що є особливо важливим для них. Знаючи про це, тренер повинен подбати про створення такої ситуації, яка б активізувала ці думки і почуття, зробила їх провідними, сприяла формуванню позитивних рис, достойної поведінки особистості.

Зміцнення впевненості у своїх силах. Майже кожна дитина часто виявляє невпевненість у своїх силах, заздалегідь будучи впевненою, що у неї нічого не вийде.

Спортсмени-новачки бувають часто байдужі до зауважень тренерів і досвідчених спортсменів, почуваються неповноцінними, стають пасивними. Це ставить перед педагогом з військового хортингу завдання мобілізувати здібності учня, зміцнити його впевненість у власних силах.

Для цього створюють педагогічну ситуацію, в якій він міг би виявити себе, переконатись у своїх здібностях, продемонструвати товаришам свої успіхи. Впевнившись у собі, відчувши інтерес до себе і повагу товаришів, спортсмен поступово починає виявляти почуття гідності, у нього з'являється бажання інакше поводитись, стати іншим.

Залучення юного спортсмена до цікавої діяльності. Така діяльність повинна захопити учня, нейтралізувати схильність чи потяг до недостойних вчинків, збудити прагнення до корисних справ. Важливо, щоб природне прагнення спортсменів до діяльності, бажання виявити себе, дати вихід своїй енергії мали позитивне спрямування.

Тому в клубі військового хортингу можуть працювати різні гуртки за напрямками (предметні, спортивні, художні, технічні). Це розширює у спортсменів військового хортингу погляди на тренувальну діяльність як на важливий виховний процес.

Паралельна педагогічна дія. Вона передбачає непрямий вплив на спортсмена через колектив, у процесі якого негативні риси характеру чи поведінки долають не завдяки безпосередньому звертанню до учня, а організацією впливу на нього колективу.

З цією метою педагог військового хортингу висловлює претензії до колективу, вимагаючи від нього відповідальності за поведінку кожного з його учасників. Колектив відповідно оцінює поведінку того, хто скомпрометував себе, і він змушений відповідно скоригувати свою поведінку.

Осуд. Спортивний колектив спортсменів далеко неоднорідний за своїм складом. У ньому бувають діти зі складними характерами і неадекватною поведінкою. Педагог з військового хортингу повинен добре знати таких дітей, причини і мотиви їх вчинків і відповідно реагувати на них.

Дієвим у такому разі буває осуд дій і вчинків, поглядів і переконань на зборах учнів або віч-на-віч.

Пережиті при цьому почуття змушують спортсменів у майбутньому стримувати себе і не допускати подібного, зобов'язують поводитися відповідально. Як і в інших ситуаціях, тут теж особливо важливими є такт і почуття міри, щоб не спровокувати відчуженості, самозамкнутості, обізленості молодої людини.

Удавана байдужість. Сутність її полягає в тому, що тренер з військового хортингу завдяки своїй витримці вдає, що не помітив недостойного вчинку і продовжує свої дії, наче нічого не сталося. Спортсмен, здивувавшись, що на його вчинок не зреаговано, відчуває незручність і недоречність своєї поведінки.

Вибух. Використовують цей прийом для перевиховання спортсменів, на підставі глибокого знання їх індивідуальних особливостей, володіння належною педагогічною технікою його застосування. Мета його полягає у несподіваному створенні таких педагогічних обставин, за яких швидко і докорінно перебудовується особистість. Він постав як миттєве руйнування негативних якостей, негативного стереотипу поведінки дитини у процесі бурхливих емоційних переживань.

Під вибухом зовсім не розуміється таке положення, щоб під людину підкласти динаміт, підпалити і самому тікати; не чекаючи, поки людина злетить у повітря. Мається на увазі раптова дія, яка перевертає всі бажання людини, всі її прагнення.

Такі психологічні зміни можуть відбутися тільки за педагогічних обставин, здатних викликати в спортсмена сильні почуття. Для цього тренеру необхідно добре знати вихованця, щоб вплинути на головне почуття (радість, смуток, сором, гнів тощо), під впливом якого він по-новому оцінюватиме себе, усвідомить необхідність поводитись інакше.

Роль тренера у здоров'язберігальній педагогіці військового хортингу

Проблема здоров'я дітей сьогодні як ніколи актуальна. У теперішній час та за особливостями методик військового хортингу як виховної системи можна з упевненістю стверджувати, що саме тренер з військового хортингу, педагог у змозі зробити для здоров'я сучасного учня більше, ніж лікар. Це не означає, що педагог повинен виконувати обов'язки медичного працівника. Просто тренер повинен працювати так, щоб навчання дітей у спортивній секції військового хортингу не завдавало шкоди, здоров'ю учнів.

Актуальним є і питання про стан здоров'я педагогів, які працюватимуть у початкових групах з контингентом дітей молодшого шкільного віку і про ставлення вчителів до свого здоров'я. Чи може педагог з військового хортингу бути прикладом для своїх вихованців у питаннях здоров'язбереження?

Тренер у розглянутий період навчання як ніколи в інший час, займає одне з центральних місць у житті учнів шкільного віку, які займаються військовим хортингом. Він уособлює для них все те нове і важливе, що увійшло в життя у зв'язку з приходом у військовий хортинг.

Намагаючись встановити взаємозв'язок між ставленням тренера до свого здоров'я, його потреби у дотриманні здорового способу життя і реалізацією відповідного виховного

впливу на своїх учнів, на практиці ми іноді стикаємося з тим, що самі вчителі відкрито говорять про те що вони не можуть бути прикладом у веденні здорового способу життя для своїх вихованців. Чим нижче рівень грамотності педагога у питаннях збереження здоров'я, тим менш ефективним є педагогічний вплив на учнів.

Тренер з військового хортингу повинен володіти важливими професійними якостями, що дозволяють генерувати плідні педагогічні ідеї і забезпечує позитивні педагогічні результати.

Серед цих якостей можна виділити високий рівень професійно-етичної, комунікативної, рефлексивної культури; здатність до формування і розвитку особистісних креативних якостей; знання формування та функціонування психічних процесів, станів і властивостей особистості, процесів навчання і виховання знань інших людей і самопізнання, творчого вдосконалення людини; основ здоров'я, здорового способу життя; володіння знаннями основ проектування і моделювання здоров'язберігальних технологій у тренувальних і навчальних програмах та заходах; вміння прогнозувати результати власної діяльності, а також здатність до вироблення індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Тренер з військового хортингу повинен вміти для впровадження педагогіки оздоровлення:

1. Аналізувати педагогічну ситуацію в умовах педагогіки оздоровлення.
2. Володіти основами здорового способу життя.
3. Встановлювати контакт з колективом учнів.
4. Спостерігати та інтерпретувати вербальну і невербальну поведінку.
5. Прогнозувати розвиток своїх учнів.
6. Моделювати систему взаємовідносин в умовах педагогіки оздоровлення.
7. Особистим прикладом вчити учнів піклуватися про своє здоров'я і здоров'я оточуючих людей.

Усі ці вміння, тісно пов'язані між собою, впливають на ефективність використання вчителем військового хортингу засобів, методів і прийомів здоров'язберігальних методик у тренувальному і навчальному процесі при роботі з спортсменами, залучивши учнів до системи роботи в умовах педагогіки оздоровлення.

Педагогу недостатньо отримати на початку року листок здоров'я групи спортсменів від медичних працівників і використовувати характеристики здоров'я учнів для диференціювання навчального матеріалу на заняттях, спонукати спільно з батьками дітей до виконання призначення лікаря, впроваджувати у навчальний процес гігієнічні рекомендації.

Перш за все тренер з військового хортингу повинен бути прикладом для своїх вихованців у питаннях здоров'язбереження. Тільки тоді, коли здоровий спосіб життя – це норма життя педагога, тільки тоді учні повірять і будуть приймати педагогіку військового хортингу належним чином.

Для ефективного впровадження в педагогічну практику ідеї здорового способу життя необхідно рішення трьох проблем:

1. Зміна світогляду тренера з військового хортингу, його ставлення до себе, свого життєвого досвіду у бік усвідомлення власних почуттів, переживань з позиції проблем підтримки здоров'я.
2. Зміна ставлення вчителя з військового хортингу до учнів. Педагог повинен повністю приймати спортсмена таким, яким він є, і на цій основі намагатися зрозуміти, які його особливості, схильності, вміння та здібності, який можливий шлях розвитку.

3. Зміна ставлення тренера до завдань навчально-тренувального процесу педагогіки оздоровлення. Це передбачає не тільки досягнення дидактичних цілей, а й розвиток учнів з максимально збереженим здоров'ям.

Дані напрями і визначають шляхи підвищення педагогічної майстерності тренера з військового хортингу через початкове усвідомлення власних проблем і особливостей, їх психологічне опрацювання і освоєння на цій основі методів ефективної здоров'язберігальної педагогічної взаємодії з спортсменами.

Формування здорового способу життя – справа кожної людини. Але чим більше буде здорових людей, тим здоровішою буде все суспільство. А коли людина здорова, то вона радіє життю, у неї хороша працездатність, вона прагне зробити своє життя кращим. Ця концентрація воліє, багатогранною активністю, яка безпосередньо потрібна для збереження індивідуального та громадського здоров'я. У методиках військового хортингу відображені основні напрями профілактичних заходів щодо запобігання захворювань, зберігаючи і примножуючи існуючі природні захисні сили організму. Звичайно, не всі заходи щодо профілактики захворювань можна охопити у роботі з конкретним учнем.

Для кожного окремого захворювання існують безліч різних процедур лікування, але всі вони повинні розглядатися з точки зору індивідуального підходу до кожної конкретної людини, у залежності від властивостей організму і стану її здоров'я.

Завдання тренера з військового хортингу щодо контролю навантаження учнів

Найважливішим розділом спортивної медицини у системі військового хортингу є функціональна діагностика і, зокрема, тестування функціональної готовності, фізичної працездатності й інших характеристик функціонального стану організму спортсменів.

Це відноситься до військового хортингу як до виду спорту, так і до масової фізичної культури. Загальні й специфічні адаптаційні можливості організму спортсмена перевіряються за допомогою функціональних проб, що виконуються як у лабораторних умовах (у кабінеті функціональної діагностики), так і безпосередньо під час тренувань у спортивних залах і на стадіонах.

За результатами тестування можна визначити функціональний стан організму в цілому, його адаптаційні можливості на даний момент.

Знання класифікації функціональних проб допомагає тренереві та лікареві вирішувати конкретні завдання, пов'язані з об'єктивною оцінкою стану функціональної готовності, працездатності спортсмена, вибирати саме ті проби, що потрібні на даному етапі тренувального циклу, і які дозволяють відповідати на найбільш актуальні питання, що виникають у процесі тренування даного спортсмена.

Оцінка фізичної працездатності, методика підбору вправ для толерантного навантаження спортсменів:

базується на базових знаннях, вміннях, навичках, які отримані раніше при вивченні анатомії та фізіології людини, медичної та біологічної фізики, патофізіології й інтегрується з іншими знаннями теорії і методики військового хортингу;

забезпечує послідовність та взаємозв'язок із внутрішньою медициною, педіатрією що передбачає інтеграцію розуміння методики підбору вправ військового хортингу та формування умінь застосування знань з фізичної реабілітації та спортивної медицини в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

ТРЕНЕРИ З ВІЙСЬКОВОГО ХОРТИНГУ МАЮТЬ ЗНАТИ:

1. Поняття про загальну фізичну працездатність, аеробну продуктивність та толерантність до фізичних навантажень.
2. Прямі і непрямі методи визначення фізичної працездатності.
3. Функціональні проби на зусилля (навантажувальні тести).

4. Показання та протипоказання для призначення навантажувальних тестів і стани, що потребують особливої уваги при тестуванні.
5. Умови проведення тестування.
6. Види і початкова величина навантажень.
7. Клінічні і функціональні ознаки порогу толерантності до фізичних навантажень.
8. Субмаксимальний тест PWC₁₇₀. Методика проведення та принципи розрахунку фізичної працездатності при виконанні тесту PWC₁₇₀ (при велоергометрії і степергометрії).
9. Визначення максимального споживання кисню. Розрахунок показника максимального споживання кисню за номограмою Астранда і за величиною PWC₁₇₀.
10. Тест Наваккі, Гарвардський степ-тест, тести Купера: методика проведення та оцінка результатів тестування.
11. Визначення та оцінка гліколітичної, оксидативно-гліколітичної та оксидативної статичної працездатності великих м'язових масивів людини. Методика проведення та принципи оцінки статичної працездатності. Межа втоми при статичній роботі. Різновиди тестових ізометричних навантажень. Ізометричні тренажерні сило-вимірювальні пристрої. Функціональні проби статичної фізичної працездатності.
12. Функціональні класи (класи фізичного стану) у залежності від потужності навантаження, виконаного при тестуванні фізичної працездатності, а також від аеробної продуктивності.

ТРЕНЕРИ З ВІЙСЬКОВОГО ХОРТИНГУ МАЮТЬ РОЗУМІТИ І ВИКОРИСТОВУВАТИ ТАКІ МЕТОДИКИ:

1. Методику визначення фізичної працездатності (PWC₁₇₀) при використанні степ-тесту та велоергометру.
2. Методику проведення та оцінки результатів Гарвардського степ-тесту.
3. Методику проведення та оцінки результатів тестів Купера.
4. Методику визначення та оцінки гліколітичної, гліколітично-оксидативної та оксидативної статичної працездатності великих м'язових масивів людини.
5. Методику розрахунку показника максимального споживання кисню за номограмою Астранда і за величиною PWC₁₇₀.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ТРЕНЕРА З ВІЙСЬКОВОГО ХОРТИНГУ:

1. Поняття «здоров'я», його зміст і критерії
2. Функціональні можливості прояву здоров'я людини у різних сферах життєдіяльності
3. Вплив способу життя на здоров'я
4. Вплив умов навколишнього середовища на здоров'я
5. Спадковість і заходи охорони здоров'я. Їх вплив на здоров'я
6. Здоров'я в ієрархії потреб культурної людини
7. Вплив культурного розвитку особистості на ставлення до самого себе
8. Система знань про здоров'я
9. Спрямованість поведінки людини на забезпечення свого здоров'я
10. Методи визначення індивідуально-психологічних особливостей особистості
11. Взаємозв'язок фізкультурно-спортивної діяльності та загальнокультурного розвитку спортсменів
12. Спрямованість способу життя спортсменів, її характеристика. Засоби регуляції способу життя
13. Змістовні особливості складових здорового способу життя (режим праці, відпочинку, харчування, рухова активність, загартовування, профілактика шкідливих звичок, вимоги санітарії та гігієни, облік екології навколишнього середовища, культура міжособистісного спілкування, сексуальної поведінки, психофізична саморегуляція)
14. Адекватне і неадекватне ставлення до здоров'я, його самооцінка спортсменами і відображення у реальній поведінці особистості
15. Орієнтація на здоров'я в осіб, віднесених до інтеріалів і екстеріалів, ціннісні орієнтації спортсменів на здоровий спосіб життя

16. Відображення здорового способу життя у формах життєдіяльності спортсменів
17. Здоровий спосіб життя учнів військового хортингу. Коротка характеристика одного з них
18. Необхідність активності особистості в залученні до здорового способу життя
19. Життєві, психологічні, функціональні і поведінкові критерії використання здорового способу життя
20. Фізичне самовиховання і самовдосконалення як необхідна умова здорового способу життя.

Висновок. Військовий хортинг – національний професійно-прикладний вид спорту України сприяє фізичній та морально-психологічній підготовці юних спортсменів. За своїм фаховим призначенням педагоги військового хортингу покликані, насамперед, вчити дітей і молодь.

Таким чином, тренер з військового хортингу повинен вміти для впровадження педагогіки оздоровлення: аналізувати педагогічну ситуацію в умовах педагогіки оздоровлення; володіти основами здорового способу життя; встановлювати контакт з колективом учнів; спостерігати та інтерпретувати вербальну і невербальну поведінку; прогнозувати розвиток своїх учнів; моделювати систему взаємовідносин в умовах педагогіки оздоровлення; особистим прикладом вчити учнів піклуватися про своє здоров'я і здоров'я оточуючих людей.

Перспективи подальшого дослідження. Подальша робота в напрямі вивчення функцій та особистісних здібностей тренера-викладача планується з метою поліпшення культури спортивної діяльності за підтримки сім'ї, укріплення здоров'я, стабільних навичок самоконтролю та психічної саморегуляції юних спортсменів військового хортингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асташевський С. В. Особливості вивчення прийомів рукопашної сутички за методиками військового хортингу / С. В. Асташевський, Е. А. Єрмоєнко // Військовий хортинг України : науково-популярний журнал. – Львів, 2023. – Вип. 2. – С. 29–45.
2. Бабанов Т. І. Якісне виконання імітаційних формальних комплексів бойового хортингу як вид змагальної програми для спортсменів / Т. І. Бабанов, Е. А. Єрмоєнко, Є. М. Сокол // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1156–1173.
3. Бех. І. ХОРТИНГ, ЯК ЧИННИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ / І. Бех, В. Бойко, В. Дзюба, З. Діхтяренко, С. Додурч, В. Дроговоз, Е. Єрмоєнко, М. Зубалій, В. Івашковський, М. Качур, В. Каюков, В. Коваль, О. Коркішко, І. Малинський, Б. Мисак, С. Оришко, О. Остапенко, Г. П'янковський, В. Радзиховський, А. Ребрина, Л. Сущенко // Редакційна колегія. 2018. 89 с.
4. Бортничук О. О. Проведення спортивних сутичок за регламентом змагань з бойового хортингу / О. О. Бортничук, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1070–1088.
5. Буртненко С. О. Вдосконалення та розвиток координаційних здібностей учнів спортивної секції бойового хортингу / С. О. Буртненко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1261–1275.
6. Бутов С. Є. ПАУЕРЛІФТИНГ ЯК СПОСІБ ТРЕНУВАННЯ М'ЯЗІВ СТУДЕНТАМ-ХОРТИНГІСТАМ / С. Є. Бутов, О. Ф. Гіда, Е. А. Єрмоєнко, І. Й. Малинський, В. М. Платонов // СЕРІЯ «ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ», 1217.
7. БХУК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ. ЄРМОЄНКО Едуард Анатолійович–. Наукові записки/Ред. кол.: ВФ Черкасов, ВВ Радул, НС Савченко та ін.–Випуск ...
8. Ващенко О. Д. Система виховання рухових здібностей учнів спортивної секції бойового хортингу / О. Д. Ващенко, Е. А. Єрмоєнко, І. І. Дмитрук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1196–1211.

9. Вирський Б. С. Програмні вимоги і зміст спеціальних вправ для проведення заліку на підвищення кваліфікаційного ступеня у системі бойового хортингу / Б. С. Вирський, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1003–1023.

10. Герасимчук С. А. Впровадження і проведення туристичних походів з метою військово-патріотичного виховання старшокласників засобами бойового хортингу / С. А. Герасимчук, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – С. 792–802.

11. Гречаний О. М. Combat horting in general secondary education institutions / О. М. Гречаний, Е. А. Єрьоменко, Ю. В. Черпак, І. В. Суліма // ... фахівців в умовах сьогодення: матеріали міжнар ..., 2020.

12. Гречаний О. М. Бойові звичаї України в методиках хортингу / О. М. Гречаний, В. С. Шевчук // К.: Паливода А.В., 2011. – С. 51-59.

13. Гречаний О. М. Забезпечення здорового способу життя людини засобами хортингу / О. М. Гречаний, С. А. Карасевич // К.: Паливода А.В., 2010. – С. 112-123.

14. Грибан Г. Динаміка психоемоційного стану та індивідуально-психологічні особливості студентів під час занять з фізичної культури. / Г. Грибан, О. Кузніцова, Д. Дзензелюк, І.Й. Малинський, З.М. Діхтяренко, Е.А. Єрьоменко, О. Отравенко, А. Литвиненко, Н. Лугін, І. Охріменко, К. Пронтенко // Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores.–Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo. no.: 113, Período: Diciembre. – 2019.

15. Грибан Г. ХОРТИНГ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СПОРТСМЕНІВ ЗА ЗАПОДІЯННЯ ШКОДИ ЖИТТЮ ТА ЗДОРОВ'Ю УЧНЮ, СТУДЕНТУ, КУРСАНТУ ПІД ЧАС ЗАЙНЯТТЯ, ЗМАГАНЬ / Г. Грибан, Е. Єрьоменко, В. Жолдак, А. Котов, А. Лаптев, М. Линець // СЕРІЯ «ПОДАТКОВА ТА МИТНА СПРАВА В УКРАЇНІ», 1324.

16. Гришук В. Л. Організація та формування спеціальних професійних якостей працівників правоохоронних органів / В.Л. Гришук, В. В. Чмелюк, Е. А. Єрьоменко, С. М. Бадьора, С. П. Параниця, О. А. Бухтіяров, О. В. Буток, А. В. Тішин // Ірпінь: УДФСУ. – 2022.

17. Діхтяренко З. М. Інноваційні підходи майбутніх тренерів єдиноборства та учителів фізичної культури до модельної навчальної програми «Фізична культура 5-6 клас». Варіативний модуль «Бойовий хортинг» в умовах воєнного стану для формування активної життєвої позиції / З.М. Діхтяренко, Н.Ю. Довгань, О.В. Отравенко, Е.А. Єрьоменко, О.Д. Завістовський // Київ: Видавництво УДУ імені Михайла Драгоманова. - 2023.

18. Діхтяренко З.М., Довгань Н.Ю., Отравенко О.В., Єрьоменко Е.А., Завістовський О.Д. Інноваційні підходи майбутніх тренерів єдиноборства та учителів фізичної культури до модульної навчальної програми «Фізична культура 5-6 клас». Варіативний модуль «Бойовий хортинг» в умовах воєнного стану для формування активної життєвої позиції. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2023. – Вип. 8 (168). С. 50-56.

19. Діхтяренко З. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНИХ БОЙОВИХ МИСТЕЦТВ: ХОРТИНГ ТА ТХЕКВОНДО (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ) / З. Діхтяренко, Е. Єрьоменко, М. Зубалій, І. Малинський // ББК 75.11+ 74.200 П32.

20. Діхтяренко З. М. РІВЕНЬ СФОРМОВАНOSTI ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНOSTI В УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ, КУРСАНТІВ У СПОРТИВНОМУ ГУРТКУ «БОЙОВИЙ ХОРТИНГ»–ВИЗНАЧЕННЯ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА) / З. М. Діхтяренко, Е. А. Єрьоменко, К. М. Кукушкін // - Ш-70 Ш-70 Шляхи удосконалення професійних ..., 2022.

21. Діхтяренко З. М. ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ В УЧНІВ–УСПІШНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ В СИСТЕМІ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ / З.М. Діхтяренко, Е.А. Єрьоменко // ББК 74.200 С 91 Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 5 від 25 травня 2023 року). 2023. 68.

22. Діхтяренко З. ХОРТИНГ ЯК СПОСІБ ЖИТТЯ ТА СИСТЕМА ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УКРАЇНІ: КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ / З. Діхтяренко, Е. Єрьоменко, М. Зубалій, К. Кукушкін // ББК 75.11+ 74.200 П32.

23. Доброгорський С. В. Суддівська термінологія та класифікація суддівських жестів на змаганнях з бойового хортингу / С. В. Доброгорський, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність

правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1108–1128.

24. Дяченко С. В. Вдосконалення провідних фізичних якостей спортсменів бойового хортингу за рахунок координації вправ і навантаження / С. В. Дяченко, Е. А. Єрьоменко, І. В. Шевчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1174–1195.

25. Ельконін Д. С. Основи вдосконалення швидкісних якостей в учнів спортивної секції бойового хортингу / Д. С. Ельконін, Е. А. Єрьоменко, С. Я. Федорчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1230–1245.

26. Ерєменко Э. А. Суть преподавания боевого искусства / Э. А. Ерєменко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1990. – С. 14–20.

27. Єрьоменко Е. А. Багаторічна підготовка атестованих спортсменів / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 285–303.

28. Єрьоменко Е. А. Біологічний потенціал спортсмена та соціальні умови його здоров'я / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 164–184.

29. Єрьоменко Е. А. Боевое искусство как философская категория и воспитательная система / Е. А. Єрьоменко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1990. – С. 45–51.

30. Єрьоменко Е. А. Бойове корення і сучасне призначення школи бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 21–236.

31. Єрьоменко Е. А. Бойове коріння і сучасне призначення бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 82–145.

32. Єрьоменко Е. А. Бойове мистецтво для тренування співробітників державних правоохоронних структур України / Е. А. Єрьоменко // Світ єдиноборств. – Дп. : Спортивна орбіта, 2000. – С. 184–197.

33. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як ефективна система вдосконалення особистості бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 237–398.

34. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб військової підготовки та явище бойової культури українців / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 65–82.

35. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як спорт – фактор миру та дружби між народами / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 145–161.

36. Єрьоменко Е. А. Бойові мистецтва як засіб всебічного виховання і розвитку особистості / Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 160–176.

37. Єрьоменко Е. А. Витоки та історія розвитку бойового хортингу в Україні і за кордоном / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 52–65.

38. Єрьоменко Е. А. Вольові якості хортингіста / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 3. – Ч. 2. – С. 578–596.

39. Єрьоменко Е. А. Воля до перемоги як результат формування морально-вольових якостей спортсменів бойових мистецтв / Е. А. Єрьоменко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1992. – С. 126–137.

40. Єрьоменко Е. А. Зміст програми теоретичних занять з бойового хортингу / Е. А. Єрьоменко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 243–258.

41. Єрьоменко Е. А. Зміст тематичних модулів програми навчальної дисципліни з хортингу в закладі вищої освіти / Е. А. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 4. – Ч. 3. – С. 88–115.

42. Єрмоєнко Е. А. Козацькі бойові традиції у школах єдиноборств України / Е. А. Єрмоєнко // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: тези доповідей Всеукр. наук. практ.-конф., Дніпропетровськ, 23–24 жовтня 1993 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1993. – Ч. 2. – С. 58–61.
43. Єрмоєнко Е. А. Критерії високої професійної готовності співробітників правоохоронних органів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 4. – Ч. 3. – С. 34–46.
44. Єрмоєнко Е. А. Медико-педагогічні аспекти впливу бойового хортингу на організм спортсмена / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 228–236.
45. Єрмоєнко Е. А. Мотивація спортсмена-єдиноборця для перемоги на змаганнях / Е. А. Єрмоєнко // Інноваційні технології фізичної культури і спорту: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 10–11 листопада 1994 р. / Дніпропетровський держ. ін-т фізичної культури і спорту. – Дніпро : ДДІФКіС, 1994. – Ч. 1. – С. 53–56.
46. Єрмоєнко Е. А. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА з бойового хортингу для учнів / Е. А. Єрмоєнко // ЄРМОЄНКО Едуард Анатолійович–професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки. – навч. прог.
47. Єрмоєнко Е. А. Основи теорії і методики хортингу / Е. А. Єрмоєнко // К.: Паливода А. В., 2014. –193 с.
48. Єрмоєнко Е. А. Основи тренування в бойовому мистецтві / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1998. – С. 182–193.
49. Єрмоєнко Е. А. Основна робоча програма тренувальної роботи з учнями секції бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Повний збірник навчально-тренувальних програм з бойового хортингу для різних груп населення / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2023. – С. 22–67.
50. Єрмоєнко Е. А. Основні аспекти бойового хортингу як професійно-прикладного виду єдиноборства / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 258–269.
51. Єрмоєнко Е. А. Передумови виникнення та філософське підґрунтя бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 21–52.
52. Єрмоєнко Е. А. Підготовка кваліфікованих спортсменів у системі бойових мистецтв / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 280–296.
53. Єрмоєнко Е. А. План і вимоги програми фізкультурних занять з бойового хортингу для учнів різних вікових груп і статі / Е. А. Єрмоєнко // Повний збірник навчально-тренувальних програм з бойового хортингу для різних груп населення / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2023. – С. 96–115.
54. Єрмоєнко Е. А. Показники фізичної підготовленості / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 4. – Ч. 2. – С. 410–421.
55. Єрмоєнко Е. А. Популяризація здорового способу життя у середовищі бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 219–228.
56. Єрмоєнко Е. А. Поясна система Всесвітньої федерації бойового хортингу та атестація на кваліфікаційні ступені / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 269–283.
57. Єрмоєнко Е. А. Програмні завдання для проведення занять з бойового хортингу для старших школярів і студентської молоді / Е. А. Єрмоєнко // Повний збірник навчально-тренувальних програм з бойового хортингу для різних груп населення / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2023. – С. 4–21.
58. Єрмоєнко Е. А. Розділ змагань «Борцівська сутичка» / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 371–379.
59. Єрмоєнко Е. А. Розділ змагань «Рукопашна сутичка» / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 322–371.

60. Єрмоєнко Е. А. Розділ змагань «Самозахист» / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 379–385.
61. Єрмоєнко Е. А. Розділ змагань «Форма» / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 385–396.
62. Єрмоєнко Е. А. Система підготовки спортсменів у бойових мистецтвах / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 18–32.
63. Єрмоєнко Е. А. Складові здорового способу життя спортсмена бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 184–214.
64. Єрмоєнко Е. А. Спеціальна методика розтяжки для кваліфікованих спортсменів-єдиноборців / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1991. – С. 85–98.
65. Єрмоєнко Е. А. Структура програмних вимог фізкультурно-оздоровчого спрямування для проведення занять з бойового хортингу для учнів молодшого юнацького віку / Е. А. Єрмоєнко // Повний збірник навчально-тренувальних програм з бойового хортингу для різних груп населення / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2023. – С. 68–95.
66. Єрмоєнко Е. А. Теорія і методика бойового хортингу як наукова і навчальна дисципліна / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 237–243.
67. Єрмоєнко Е. А. Учасники змагань з бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 316–322.
68. Єрмоєнко Е. А. Філософія воєни і погляд на смисл життя / Е. А. Єрмоєнко // Сборник научных статей. – Днепропетровск : ДГИФКИС, 1990. – С. 78–88.
69. Єрмоєнко Е. А. Фізичне виховання школярів у процесі гурткових занять бойовим мистецтвом / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 130–139.
70. Єрмоєнко Е. ФІНАНСУВАННЯ СПОРТУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ / Е. Єрмоєнко, І. Крамаренко, А. Москальов // Редакційна колегія. К. : Паливода А. В. 2018. С. 196.
71. Єрмоєнко Е. А. Формування бойової готовності та психологічне забезпечення успішної діяльності спортсмена-єдиноборця / Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпропетровськ : ДДІФКіС, 1999. – С. 56–72.
72. Єрмоєнко Е. ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ ЗДОРОВОГО ЖИТТЯ І ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ПЕРЕДУМОВА СПОРТИВНИХ УСПІХІВ У БОЙОВОМУ ХОРТИНГУ / Е. Єрмоєнко // Вступ. Закон України «Про освіту».
73. Єрмоєнко Е. А. Характеристика правил спортивних змагань з бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Засоби навчання в бойовому хортингу / Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ: ГС «НФБХУ», 2023. – С. 303–316.
74. Іванченко А. А. Основи всебічної підготовки хортингіста до змагальної діяльності / А. А. Іванченко, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 4. – Ч. 3. – С. 64–77.
75. Калинко О. Р. Критерії суддівських оцінок та визначення загального результату змагальної сутички з бойового хортингу / О. Р. Калинко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1089–1107.
76. Карасевич С. А. Класифікація базової та індивідуальної техніки бойового хортингу у програмі вдосконалення технічної готовності учнів / С. А. Карасевич, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1276–1291.
77. Короленко Ю. Ю. Професійні обов'язки судді в роботі суддівської колегії змагань з бойового хортингу / Ю. Ю. Короленко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1036–1052.

78. Кукушкін К. М. БОЙОВИЙ ХОРТИНГ: ФОРМИ І ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ / К.М. Кукушкін, Е.А. Єрмоєнко // - ББК 74.200 С 91 Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України (протокол № 5 від 25 травня 2023 року). 2023. 133.

79. Литовченко Д. М. Сутичка з боротьби у вигляді основної програми спортивних змагань з бойового хортингу / Д. М. Литовченко, Е. А. Єрмоєнко, О. М. Палій // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1129–1142.

80. Мельник Н. М. Формування ціннісних установок учнів спортивної секції військового хортингу на здоровий спосіб життя / Н. М. Мельник, Е. А. Єрмоєнко // Військовий хортинг України : науково-популярний журнал. – Львів, 2023. – Вип. 2. – С. 175–192.

81. Онопченко І. Б. Структура основної частини змагальної програми бойового хортингу з рукопашної сутички / І. Б. Онопченко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1053–1069.

82. Оржеховська В. М. / В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрмоєнко, З. М. Діхтяренко // К.: Паливода АВ. – 2019.

83. Пашенко П. Л. Система підготовки курсантів до служби в силових структурах держави / П. Л. Пашенко, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 4. – Ч. 3. – С. 19–33.

84. Поливняний С. А. Основні параметри самоконтролю у процесі фізичних тренувань в системі хортингу / С. А. Поливняний, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 4. – Ч. 3. – С. 47–63.

85. Пронтенко К. Академічна працездатність та розумові здібності курсантів, які займаються спортом під час навчання / К. Пронтенко, Г. Грибан, І. Охріменко, В. Бондаренко, С. Безпалій, З.М. Діхтяренко, Е.А. Єрмоєнко, О. Булгаков, І. Бдошунчук, Д. Дзензелюк // Revista Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores. Año: VII, Número: Edición Especial, Artículo no.: 23, Período: Octubre. - 2019.

86. Радченко Б. І. Укріпленість спортивних і культурних звичаїв бойового хортингу як національного одноборства українського народу / Б. І. Радченко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 969–985.

87. Стадник Д. М. Теоретичні та практичні засади виду спорту бойового хортингу як впливового засобу формування фізичної культури людини / Д. М. Стадник, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 953–968.

88. Степаненко С. С. Використання провідних засобів удосконалення силових якостей учнів у процесі занять бойовим хортингом / С. С. Степаненко, Е. А. Єрмоєнко, С. Я. Федорчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1212–1229.

89. Тодорук С. І. Виховна система хортингу на захисті інтересів України / С. І. Тодорук, Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 4. – Ч. 3. – С. 5–18.

90. Турчинський В. Є. Критерії оцінювання якості демонстрації техніки прийомів самозахисту на змаганнях з бойового хортингу / В. Є. Турчинський, Е. А. Єрмоєнко, В. П. Кривенко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1143–1155.

91. Устименко І. В. Засоби розвитку вольових якостей для вдосконалення спеціальної витривалості учнів спортивної секції бойового хортингу / І. В. Устименко, Е. А. Єрмоєнко, В. П. Голуб // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 1246–1260.

92. Федорченко Т. Валентина Оржеховська / Т. Федорченко, Е. Єрьоменко, З. Діхтяренко, О. Мельник // - Редакційна колегія, 2016. – С. 21.

93. Шило О. М. Особливості виконання військового обов'язку в запасі після служби в армії / О. М. Шило, Е. А. Єрьоменко // Військовий хортинг України : науково-популярний журнал. – Львів, 2023. – Вип. 2. – С. 193–208.

94. Щербаков А. А. Порядок і структура проведення атестації на підвищення ступеня з бойового хортингу / А. А. Щербаков, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – Ч. 1. – С. 986–1002.

95. Dikhtyarenko, Z.M.; Dovgan, N. Yu.; Otravenko, O.V.; Yeryomenko, E.A.; Zavistovskiy, O.D. Innovative approaches of future martial arts coaches and physical culture teachers to the modular curriculum "Physical Culture Grades 5-6". The variant module "Combat horting" in the conditions of martial law for the formation of an active life position. - Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. 50-56.

96. Dikhtyarenko Z.M., Dovgan N.Yu., Otravenko O.V., Yeryomenko E.A., Zavistovskiy O.D. Innovative approaches of future martial arts coaches and physical culture teachers to the modular curriculum "Physical Culture Grades 5-6". The variant module "Combat horting" in the conditions of martial law for the formation of an active life position. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and Pedagogical problems of Physical culture (Physical culture and Sports). Kyiv, 2023. – Issue 8 (168). P. 50-56.

97. Dikhtiarenko, Z.; Yeromenko, E. Military and patriotic education of apprentice and student youth, cadets in the sports group «Combat Horting» under the conditions of marital state / Z. Dikhtiarenko, E. Yeromenko // - Problems of Education, 2022.

98. Dikhtiarenko, Z.; Kolomoiets, A.; Derevyanko, V.; Yeromenko, V. Vykorystannia Modelnoi navchalnoi prohramy «Fizychna kultura. 5-6 klas» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Variatyvnyi modul «Boiovohyi Khortyng» dlia zhyttievo aktyvnykh, uspishnykh osobystostei. - Prykladne znachennia fizychnoi ta viiskovoi pidhotovky ..., 2023.

99. Malynskiy I.Y., Boyko V.F., Dovgan N.Y., Dikhtiarenko Z.M. ... Horting as a Means of Physical Education for Pupils and Students / I.Y. Malynskiy, V.F. Boyko, N.Yu. Dovgan, Z.M. Dikhtiarenko, E.A. Yeromenko, T.Y. Fedorchenko, A.M. Lytvynenko, A.V. Khatko, L.M. Pustoliakova, O.I. Ostapenko, M.D. Zubalii, V. Khimich, A.M. Koval, S.A. Zhivolovich, A.V. Korobchenko, L. Ostapchuk // - 2020. Opole, Poland.

Danchenko S. M., Yeromenko E. A.

Federation of Military Horting of Ukraine, Kyiv, Ukraine

The influence of the personal pedagogical talents of the instructor in military horting on the quality of the students' education

Abstract. *This scientific article describes the functions and personal abilities of a coach-teacher of military horting, analyzes the educational ideal as a guide for a teacher of military horting, methods of educating athletes using modern national sport of military horting and approaches to determining the nature, content and objectives of the coach-teacher. The directions of education and improvement of physical and moral and ethical qualities of military horting athletes of different ages are considered. It is emphasized that the educational ideal acquires an important role especially in the student environment, because, first, there is not only the development of a new social position, the foundations of social, civic behavior, the nature of social and creative activities, but also self-education, and, secondly, a significant percentage of today's pupils and students are future citizens of a patriotic character. It is noted that a military horting coach must have important professional qualities that allow to generate fruitful pedagogical ideas and provide positive pedagogical results. Among these qualities we can distinguish a high level of professional-ethical, communicative, reflective culture; ability to form and develop personal creative qualities; knowledge of the formation and functioning of mental processes, states and properties of personality, the processes of learning and education of other people's knowledge and self-knowledge, creative improvement of man; basics of health, healthy lifestyle; knowledge of the basics of design and modeling of health technologies in training and educational programs and activities; the ability to predict the results of their own activities, as well as the ability to develop an individual style of teaching.*

Key words: *meaning of personal example, personal abilities of a trainer-teacher, military horting, teacher's landmark, coaching activity, functions of a coach in military horting.*